

beschrijvingen van de werkzaamheid van Nederlandse missionarissen. Daarbij hebben zij veelomvattende onderwerpen en uitspraken voor hun rekening durven nemen, waar historici dat tot dusverre niet hebben gedaan. Ook vertegenwoordigen zij alle twee een betrokkenheid en soms openlijke bewondering, waar veel historici zich heden ten dage om uiteenlopende redenen niet (meer) aan zullen durven wagen. Beide auteurs zijn vanaf hun jeugd in meer of mindere mate in aanraking geweest met missionarissen: Derix bezocht een klein-seminarie; Sloot is zelf als franciscaan missionaris geweest in Japan. Zij missen de distantie die historici met een andere achtergrond of van andere generaties zullen hebben, maar bieden hiermee ook iets unieks en waardevols dat zal gaan verdwijnen: bepaalde vanzelfsprekendheden met en betrokkenheid op het katholieke geloofsleven in een bepaalde periode.

KIRSTEN HULSKER, HUYGENS INSTITUUT
VOOR NEDERLANDSE GESCHIEDENIS - KNAW
EN RADBOUD UNIVERSITEIT NIJMEGEN

Renders, Hans (ed.), *Onder ingenieurs. Biografie & techniek* (Biografische studies; Amsterdam: Boom, 2010, 184 blz., ISBN 978 90 8506 999 7).

Waarom bestaan er zo weinig biografieën over Nederlandse ingenieurs? Deze vraag is de alfa en omega van het boek *Onder ingenieurs. Biografie & techniek*. De maatschappelijke impact van technologie indachtig, oogt de historische aandacht voor de ingenieursfiguur – toch dé technologische producent bij uitstek – op het eerste gezicht eerder aan de magere kant. Zeker in vergelijking met kunstenaars, schrijvers of politici is het lang zoeken naar studies over het zelfbeeld, het wereldbeeld en de levenswandel van de ingenieurs. Een gevarieerd gezelschap van auteurs gaat met deze vraag, of beter nog vaststelling, aan de slag.

In de eerste hoofdstukken wordt gezocht naar verklaringen voor de veronderstelde ondervertegenwoordiging van ingenieurs op de radar van historici en biografen. Verschillende hypothesen worden aangehaald. Zo gaat Eric Berkers bijvoorbeeld na of de ingenieurs nu eenmaal, meer dan anderen, ‘mannen van weinig woorden’ waren, waaraan effectief (te) weinig woorden zijn gewijd? Tot tweemaal toe pleit hij voor nuancering. Ingenieurs waren helemaal niet zo wordschuw als veelal te makkelijk wordt aangenomen. Al hebben biografen van ingenieurs vaak problemen om voldoende niet werk- of techniekgerelateerd materiaal in de archieven te vinden. Bovendien valt het al bij al nog wel mee met het aandeel van ingenieurs in biografische woordenboeken, zoals *Persoonlijkheden* en *BWN*.

Vervolgens staat Klaas van Berkel stil bij de klassieke lezing over ‘The Two Cultures’ die C.P. Snow in 1959 ten beste gaf. Hoewel Snow in werkelijkheid vooral de aandacht wilde vestigen op de kloof tussen arm en rijk in de wereld, zou een andere kloof uit zijn discours snel een canonieke status verwerven. Snow extrapoleerde de brede kloof die in de westerse wereld gaapte tussen de natuurwetenschappelijke en de literaire cultuur, of tussen de natuurwetenschappers en ingenieurs enerzijds en letterkundigen anderzijds. De onderlinge verhouding tussen beide groepen – die in Nederland de alfa’s en de bèta’s zijn gaan heten – zou volgens Snow gekenmerkt worden door onbegrip, onkunde en minachting. Binnen de context van dit boek komt het hierop neer: alfa’s zouden maar weinig zin hebben om over het verleden van bèta’s te schrijven, terwijl deze laatste per definitie eerder vooruit dan achteruit kijken.

In het tweede deel van het boek wordt het geweer van schouder veranderd. De oorspronkelijke, negatieve vraagstelling krijgt een positieve invulling. Door actief op zoek te gaan naar de invloed van verschillende ingenieurs op de Nederlandse samenleving wordt hun historische en maatschappelijke relevantie aangetoond. Een blik op de uiteenlopende casestudies legt onmiddellijk

een onontkoombare hindernis bloot voor al wie de historische rol van de ingenieur in kaart wil brengen. Vooreerst bestond (en bestaat) er niet zoiets als dé ingenieur. De bewuste keuze voor een hele reeks verschillende ‘ingenieurstypes’, de ene al wat breder opgevat dan de andere, tracht tegemoet te komen aan deze heterogeniteit. Toch pakt deze evenwichtsoefening niet altijd even goed uit. Het onwaarschijnlijke levensverhaal van de technofiele medicus Willem Johan Kolff, uitvinder van de kunstnier, sluit nog aan bij de thematiek van het boek. De lezenswaardige en confronterende bijdrage van Auke van der Woud over de aantasting van het historisch cultuurlandschap en het gevaar van het *agrofoodcomplex*, doet dit echter al veel minder.

In de overige bijdragen behoudt de ingenieur wel degelijk een centrale plaats, waardoor de samenhang van het boek niet in gevaar komt. Zo krijgen we inzage in de typologie van de ingenieursfiguur achter het bedrijf Philips in *companytown* Eindhoven. Via het pad van de historische anekdotiek voeren de auteurs Huiskamp en Schippers ons mee door de levens van Gilles Holst, een ingenieur als onderzoeksmanager; Louis Kalff, een ingenieur als vormgever; Theo Tromp, een ingenieur als organisator; Alexandre Horowitz, een ingenieur als uitvinder en Edsger Dijkstra, een wetenschapper als ingenieur.

Naast de typologie van de industriële ingenieurs, maakt Willem van der Ham ons vertrouwd met de situatie van de Nederlandse waterstaatingenieurs, of kortweg de watermannen. De relatieve onbekendheid van deze ‘verzetsstrijders tegen onze aartsvijand het water’ wordt tegelijk aangeklaagd en verholpen. De auteur, die zelf ook al twee biografieën van ingenieurs op zijn conto heeft, stelde dan maar eigenhandig een top tien hitparade van de belangrijkste Nederlandse wateringenieurs op. Toch even meegeven dat Simon Stevin, Cornelis Lely en Nicolaas Cruquius met de medailles gaan lopen. Niettemin wijst Van der Ham erop dat er iets aan het veranderen

is, aangezien de afgelopen jaren verschillende biografieën over ingenieurs, zoals Cornelis Lely of Jan Blanken, het levenslicht zagen.

Tot slot vormt ook de maatschappelijke perceptie van de ingenieursfiguur een noemenswaardige, complementaire invalshoek. Dick van Lente analyseert meer bepaald het beeld over ingenieurs en wetenschappers in het ambivalente, culturele klimaat in Nederland tijdens de twee decennia na de Tweede Wereldoorlog. De grote technische projecten zoals de Deltawerken, het grenzeloze optimisme en het stijgende prestige vonden er immers plaats tegen de achtergrond van een antiwetenschappelijke en cultuurpessimistische opinie.

Het boek is eerder verkennend, dan synthetisch opgevat. Op die verkenningstocht volgen de verschillende auteurs de geijkte procedure die zowel historici als ingenieurs zich in de loop der jaren eigen hebben gemaakt: het analyseren van het probleem, het uittekenen van een plan, en het aanreiken van oplossingen. Het boek dankt zijn sterkte aan het feit dat het zich niet enkel beperkt tot het aanwijzen van lacunes in het historisch onderzoek, maar dat er meteen ook zelf stappen worden gezet om de relevantie van ingenieursbiografieën aan te tonen en te promoten. De beruchte kloof tussen de alfa’s en de bèta’s wordt zo gedeeltelijk overbrugd. Snow zelf zou het initiatief ten zeerste hebben aangemoedigd.

PIETER RAYMAEKERS, KADOC – K.U.LEUVEN

Velde, Henk te, ***Van regentenmentaliteit tot populisme. Politieke tradities in Nederland*** (Amsterdam: Bert Bakker, 2010, 319 blz., ISBN 978 90 351 3545 1).

De bundel *Van regentenmentaliteit tot populisme* biedt een origineel overzicht van de politieke geschiedenis van Nederland. De auteur gaat op